

[ואף לאחר מכן, עד שיגמור סעודתו. ר"ן].⁽⁷⁾ ורבי יוסי לשיטתו שם דאין מפסיקין כלל לשבתות.

והוינן לרבי יוסי: אמאי צריך שתי כוסות נפרדות לברכת המזון ולקידוש? ונימרינהו לתרוייהו אחד כפא!

קב-ב וכשגמרו סעודתן, מביאין לו שתי כוסות.

כוס ראשון מברך עליו ברכת המזון.⁽¹⁾

[בשלמא לרבי יהודה לא קשיא, כיון שהוא מפסיק בעקירת שולחן בין הקידוש לברכת המזון, צריך שתי כוסות].⁽²⁾

והשני אומר עליו קדושת היום.

1. הטעם שמקדים ברכת המזון לפי שהיא תדירה ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. או מפני שחייב ברכת המזון חל עליו מבעוד יום קודם שחל עליו חיוב קידוש. בעל המאור.

ויש שכתב הטעם משום שכל זמן שהוא סועד אינו חייב בקידוש לדעת רבי יוסי ונמצא שברכת המזון היא הגורמת לו להתחייב בקידוש ולפיכך מן הדין שתקדם. מהר"ם חלאוה.

אולם הרשב"ם כתב דלרבי יוסי אם ירצה לפרוס מפה ולקדש כ"ש דעדיף טפי אלא רבותא בא לאשמעינן שאי"צ לקדש מיד אלא יכול לגמור סעודתו ואח"כ לקדש, דאל"כ שמואל דאמר לעיל ק.א. דפורס מפהג ומקדש כמאן אתיא.

ובספר ביאור מרדכי כתב שאפשר שהרשב"ם אינו חולק על הראשונים הנ"ל שדוקא באמצע הסעודה שעדיין לא חלה עליו חובת ברכת המזון או עדיף לפרוס מפה ולקדש אבל אם ממשיך בסעודתו עד שגמר לסעוד ונתחייב בברכת המזון חובה עליו לברך תחילה ברכת המזון וכהראשונים הנ"ל.

2. כ"כ הרשב"ם. והתו' ביארו שרק לרבי יוסי קשיא מפני שלשיטתו גם ברכת המזון וגם הקידוש באים על סעודת שבת שהרי לדידיה המשך הסעודה שבתוך השבת היא במקום סעודת שבת ולפיכך הקשו שיאמר שניהם על כוס אחת אבל לרבי יהודה לא קשיא שלשיטתו ברכת המזון היא על סעודת חול ואילו הקידוש

ויש מהראשונים שכתבו הטעם מפני שקדושת היום היא הגורמת להפסקת הסעודה ולכן צריך להקדים את הקידוש כמו שאמרו שברכת היין קודמת לקידוש מפני שהיין גורם לקידוש שיבא. בעל המאור ור"ן.

ויש שכתב הטעם שהקידוש קודם מפני שהקידוש עכשיו זמנו ואילו ברכת המזון אינה בשעתה שהרי עדיין לא גמר סעודתו וזה דומה למה שאמרו במי שלא התפלל מוסף עד שהגיע זמן מנחה שיתפלל קודם מנחה מפני שהיא בשעתה. השגות הראב"ד על המאור.

אולם בראשונים הביאו עוד גירסא שכוס ראשון מברך עליו ברכת המזון בכדי להפסיק והשני מקדש עליו כדי שיהא הקידוש סמוך לסעודת השבת שאחריו. רשב"ם ותוד"ה ראשון בע"ב.

7. ויש שכתב שאף לדעת רבי יוסי צריך להפסיק משחשיכה אולם אין ההפסק לצורך קידוש אלא לצורך קריאת שמע ותפילה. דהא דאמר רבי יוסי אין מפסיקין לשבתות היינו בשקיעת החמה כשקידוש היום אין צריך להפסיק ולקדש. אבל בצאת הכוכבים שמתחייב בקריאת שמע ותפילה צריך להפסיק כדי לקרות ולהתפלל וע"ד שתחשך היינו עד צאת הכוכבים. מאירי בשם "חולקין".

ויש שגורסים "אוכל והולך משתחשך" דהיינו אפילו משתחשך. רשב"ם ועוד ראשונים.

שברכת היין תדירה יותר משאר הברכות של הבדלה, ותדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם].

ואחר כך מברך על המאור בורא מאורי האש. ואחר כך מברך על הבשמים [ברייתא זו כבית שמאי, ובית הלל סברי שברכת הבשמים היא לפני המאור, כמנהגנו].

ואחר כך אומר הבדלה על הכוס, לפי שהיא ברכה ארוכה והשאר ברכות קצרות הלכך אומרה לבסוף.

ואם אין לו אלא כוס אחד ולא ישאר לו יין לכוס של ברכת המזון אחר סעודתו במוצאי שבת – מניחו לאחר המזון, ומשלשלו [מלשון שלשלת], שמחברן בולן – לאחרי!

ומתצינן: אמר רב הונא אמר רב ששת: אין אומרים שתי קדושות [שתי מצוות] על כוס אחד! (3)

ומבאר הגמרא: מאי טעמא?

אמר רב נחמן בר יצחק: לפי שאין עושין מצוות "חבילות חבילות", שנראה כאילו הם משא עליו, שממהר לפרוק משאו, ונראות המצוות כחבילות משא שפורק מכתפו. (4)

ומקשינן: וכי לא מצינו שאומרים שתי קדושות על כוס אחד?

והא תניא: הנכנס לביתו במוצאי שבת (5) – מברך על היין תחילה, כשעושה הבדלה [לפי

ויש מהאחרונים שנתן טעם לפי שהעוסק במצוה פטור מן המצוה נמצא כשעושה שתי מצוות כאחד נעשית אחת מהן בזמן שפטור הימנה שהרי עסוק בחבירתה והרי הוא כאילו אינו מצווה ועושה לגבי אחת מהמצוות שדרגתו פחותה מן המצווה ועושה. בית האוצר ח"א כלל פ"ד.

[והאחרונים העירו על שני הטעמים הללו שאינם מתאימים לסוגייתנו שהרי כשעושה שתי קדושות על כוס אחד לא שייך טעם התו' שהרי אין בכך תוספת טירחא ואין לכו נפנה מאחת מהן. וגם טעם השני לא שייך כאן שהרי הוא עושה כל מצוה בנפרד ורק הכוס משותף לשניהם].

5. כלומר נכנס לביתו בחזרתו מבית הכנסת. ונקט לשון זה כדי להשמיענו שאעפ"י שכבר התפלל והבדיל בתפילה מכל מקום צריך לחזור ולהבדיל על הכוס. חת"ס להלן קה. ב. ועיי"ש ברשב"ם ד"ה ש"מ המבדיל בתפילה.

הוא על סעודת שבת לפיכך אין אומרים אותם על כוס אחת. תוד"ה ונימרינהו.

3. כתבו התו' שיש נוהגין מטעם זה שלא לומר שבע ברכות על כוס של ברכת המזון אלא מביאים כוס אחר לשבע ברכות אך רבינו משולם היה אומר הכל על כוס אחד דלא דמי לברכת המזון וקידוש שהם שני דברים אבל ברכת המזון ושבע ברכות דבר אחד הם שברכת המזון גורמת לברכת נישואין.

וברכת אירוסין ונישואין נהגו לומר בחופה על שתי כוסות. והטעם משום שלכתחילה ניתקנו זה בלא זה [בזמנם שהקידושין והנישואין לא היו בזמן אחד]. ועוד כיון שנהגו לקרות הכתובה באמצע הוי הפסק ולכן צריך שתי כוסות. תוד"ה שאין.

4. הרשב"ם. והתו' כתבו הטעם שכדי שיהא לכו פנוי לכל מצוה ולא יפנה ליכו ממנה לפיכך אין עושין שתי מצוות כאחד. מועד קטן ח.ב. תוד"ה לפי.

שאומר את כל הברכות אחר ברכת המזון, על אותו הכוס. (6)

הרי שאומרים שתי ברכות על כוס אחד, דהיינו הבדלה וברכת המזון?! (7)

ומתצינן: **איין לו — שאנני!** אם אין לו אלא כוס אחת מותר לומר שתי קדושות על כוס אחת, ומה שאמרנו שאין לומר שתי קדושות על כוס אחת הוא כשיש לו יין לשתי כוסות.

ואכתי תקשי: **והא ליל יום טוב ראשון של פסח שחל להיות אחר השבת, דאית ליה יין,** לפי שכל אדם מישראל יש לו מספיק יין, שהרי אפילו עני בישראל נותנים לו יין לארבעה כוסות, (8) **ואמר רב: יקנה** שסדר הברכות הוא יין, קידוש, נר, הבדלה [שראשי תיבות שלהם יקנה]. וקסלקא דעתין שבליל יום טוב ראשון של פסח שחל במוצ"ש הוא מדבר.

הרי, שאף שיש לו יין מותר לומר שתי ברכות דהיינו קידוש והבדלה על כוס אחד?

ומתצינן: **אמרי: מדלא אמר רב "זמן",** שלא הזכיר בסדר הברכות גם ברכת שהחיינו שאומרים בליל ראשון של פסח, **מכלל, דבשביעי של פסח עסקינן,** שאין אומרים אז שהחיינו.

ושמא עני הוא, **דכל מאי דהוה ליה כבר אכיל ליה בכל ימות החג, ולית ליה.** שלא נשאר לו עתה כי אם כוס אחד של יין. ולכן מותר לו לומר שתי ברכות על כוס אחד.

ואכתי תיקשי: **והא ליל יום טוב ראשון של פסח, דאית ליה יין, ואמר אביי: יקנה.** שהסדר הוא: יין, קידוש, זמן, נר הבדלה.

ורבא אמר: יקנה"ז — יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן.

ודבריהם נאמרו על ליל יום טוב ראשון של פסח, שהרי הם הזכירו גם זמן. (9)

הרי, שאומרים קידוש והבדלה על כוס אחד אפילו כשיש לו יין!

לו כוס מיותרת להבדלה. ולכן הם מפרשים שהכוונה לכל יום טוב ראשון שמן הסתם אדם מכין הרבה ליום טוב. תוד"ה דאית ליה.

ובחי' הר"ן מיישב פירוש רש"י שאילו היה הדין שאין אומרים שתי קדושות על כוס אחד היו גבאי הצדקה נותנים לעני חמשה כוסות כשחל ליל פסח במוצאי שבת.

ובחת"ס תירץ שאם יש לו ארבע כוסות הרי יכול לצאת ידי חובת הד' כוסות ברוב כוס של כל אחת מהם ולהבדיל במיעוט הכוסות שנשתיירו.

9. גם כאן הקשו התו' על רש"י והרשב"ם דלעיל שכל הקושיא היא דוקא מיו"ט ראשון של פסח שיש לו ארבע כוסות והרי אפשר לומר שמדובר

6. ואף שאסור לאכול קודם הבדלה מכל מקום כיון שאין לו אלא כוס אחד בלבד מותר לו לאכול קודם הבדלה כדי שיברך ברכת המזון על הכוס. תוד"ה מניחו.

7. ועל עצם הכלל שאין עושין מצוות חבילות חבילות לא קשיא. שיש לחלק ולומר שאמנם במצוות גרידא אין עושין חבילות. אבל כשהנידון לענין ברכות עדיף למעט בברכות ולעשות חבילות לכן לא הקשו מכאן אלא על הכלל שאין עושין שתי קדושות על כוס אחת. חת"ס.

8. רש"י והרשב"ם. והתו' הקשו ע"ז שהרי הוא צריך את כל הארבע כוסות כל אחד לדינו ואין

— רב אמר: יקנ"ה. שהקידוש קודם להבדלה משום שקדושת היום עדיפא מהבדלה, או משום שאם יבדיל קודם יראה הדבר כאילו קדושת יום השבת היא כמשא עליו שממהר ליפטר ממנה. הלכך, ברכת היין היא הראשונה כבכל קידוש, שהיין קודם לקידוש משום שברכת היין תדירה יותר מהקידוש.⁽¹²⁾ ולאחר הקידוש אומר נר והבדלה, כמו בכל הבדלה, שהנר קודם להבדלה.⁽¹³⁾

ומתצינן: אלא הבדלה וקידוש חדא מילתא היא, לפי ששניהם ענינם קדושת יום טוב [שגם בהבדלה הוא מזכיר קדושת יום טוב, שאומר ברוך המבדיל בין קדש לקדש],⁽¹⁰⁾ ולכן מותר לאומרם על כוס אחד.⁽¹¹⁾

אבל ברכת המזון וקידוש — תרי מילי נינהו, ואין לאומרם על כוס אחד. ולכן מצריך רבי יוסי לעיל שתי כוסות לקידוש וברכת המזון.

גופא: ליל יום טוב שחל להיות אחר השבת

שאינן לו אלא כוס אחד כי אחרת אסור לו לטעום קודם הבדלה ולכן הוא חייב להבדיל קודם שיאכל וכמבואר בתוד"ה מניחו. מגדל עוז ומרכבת המשנה על הרמב"ם הל' שבת פכ"ט הי"ב, ובמרומי שדה כאן.

21. הקשו התו' אמאי לא תיקנו בברכת המזון שיברך על היין קודם ברכת המזון כמו בכל מקום שברכת היין קודמת. ותירצו דברכת המזון בא לשם גמר סעודה ומפסיק לכל מה שלפניו ואם היה מברך על היין קודם יצטרך לברך שנית אחר ברהמ"ז. תוד"ה יקנ"ה.

ויש ראשונים מתרצים שהרי מבואר במסכת ברכות [נא. ב] אליבא דבית הלל שכל הטעם שברכת היין קודמת לקידוש מפני שהיין גורם לקדושה שתאמר דהיינו שאם אין יין לא מקדשים או משום שברכת היין תדירה מברכת הקידוש וזה לא שייך לגבי ברכת המזון שהרי אין היין גורם לברכת המזון שאף כשאין לו יין חייב לברך ברהמ"ז וגם ברהמ"ז תדירה יותר מברכת היין שהלחם מצוי יותר מהיין. ריטב"א ברכות שם.

ויש שהביאו מירושלמי שהטעם שאינו מברך על היין קודם לפי שמתוך שברכת היין קצרה אם ימתין עד אחר ברהמ"ז היה שוכח ושותה בלא ברכה.

31. כתב הרשב"ם שמה שלא נזכר בדברי

כאן ביום טוב של שמיני עצרת שאף בו יש זמן. והתו' לשיטתם ניחא שגם לשמיני עצרת רגילים להכין הרבה שהוא רגל בפני עצמו. תוד"ה דאית ליה.

01. רש"י והרשב"ם. ורבינו חננאל מפרש שהבדלה וקידוש נחשבים לקדושה אחת מפני ששניהם באים קודם אכילה שהרי אי אפשר לאכול עד שיבדיל ויקדש משא"כ קידוש וברכת המזון שהקידוש קודם אכילה וברכת המזון אחר הסעודה ולפיכך נחשבים כשתי קדושות נפרדות. ויש שפירש שקדושה אחת הם לפי שאי אפשר לזה בלא זה. שאי אפשר שתצא השבת בלא שיחול יום טוב ואי אפשר שיחול יום טוב בלא שתצא השבת משא"כ קידוש וברהמ"ז שאינם תלויים זה בזה. מהר"ם חלאוה.

11. יש שכתבו בדעות הרמב"ם שלפי המסקנא אף הבדלה וברכת המזון חדא מילתא היא והגמ' חוזרת בה עתה ממה שאמרה "אין לו שאני" אלא אפילו כשיש לו שתי כוסות יכול להבדיל ולברך ברכת המזון על אותו כוס. והביאור בזה היות וברכת המזון כמו הבדלה שניהם באים על העבר שהבדלה באה על היום שעבר וברכת המזון על הסעודה שעברה ורק ברכת המזון וקידוש נחשבים לשני דברים לפי שהקידוש על העתיד וברכת המזון על העבר. ומה שנקטה הברייתא את הדין שמלשון כולן לאחריו באופן

ההבדלה לא ניתקנה אלא על היין, ואילו קידוש אפשר לעשות גם על הפת.

הלכך, אומר תחילה קידוש, ואח"כ נר, יין והבדלה לבסוף — ככל מוצאי שבת.

[ואעפ"י שתמיד בהבדלה אומרים יין לפני נר. כאן, שיש גם קידוש, אם יעשה כן עלולים לטעות שהיין בא רק לצורך הקידוש הסמוך ולא להבדלה, ולכן צריך לסומכו להבדלה. מה שאין כן בשאר הבדלה, שאין עמה קידוש].

ורבנן אמרי: קינ"ה.

שגם הם סוברים כרב, שקידוש קודם להבדלה, וגם סוברים כלוי שצריך לסמוך את היין להבדלה יותר מלקידוש. אלא, שאינם רוצים לשנות מסדר ההבדלה הרגיל. הלכך, אומר קודם קידוש ואח"כ יין, נר, הבדלה, כבכל מוצאי שבת.

או שטעמם משום שהם סוברים כרבה, שצריך להרחיק הקידוש מהבדלה [אלא שלדעתם הקידוש קודם להבדלה כרב].

הלכך, מקדים את הקידוש לפני היין, כדי שהיין והנר יהיו בין הקידוש להבדלה,

ושמואל אמר: ינח"ק. שהוא סובר שהבדלה קודמת לקידוש, כדמפרש לקמן: משל למלך שיוצא ושליט נכנס מלווין קודם את המלך ואח"כ יוצאים לקראת השלטון. כך השבת חשובה מיום טוב, ומלווין אותה קודם בהבדלה. הלכך אומר יין נר הבדלה, לפי הסדר שבכל הבדלה, ואח"כ קידוש.

קג-א **ורבה אמר: ינח"ק.** דסבירא ליה כשמואל, שהבדלה קודמת לקידוש. אלא שאין נכון לסמוך הבדלה לקידוש היות שהם סותרים זה את זה, כי בקידוש מקדשים את היום טוב, ואילו בהבדלה מורידים אותו ל"קודש קל" [שהרי כל ענינה של ההבדלה היא להבדיל בין קדש לחול, וגם יום טוב לגבי שבת נחשב לקדושה פחותה]. ולכן הוא מפסיק בין ההבדלה לקידוש בברכת הנר.

ומכל מקום, ברכת היין היא בראש כולן, משום שהיא תדירה. ונמצא שהסדר הוא: יין, הבדלה, נר, קידוש.

ולוי אמר: קני"ה.

דסבירא ליה כרב, דקידוש קודם להבדלה. אלא שאין ראוי לומר ברכת היין בתחילה, כיון שתהיה ברכת היין רחוקה מההבדלה, ואז אין ניכר שמבדיל על היין. והרי עיקר

את הנפש כמו בשמים. תוד"ה רב. והראשונים הביאו משמו של רש"י טעם שלא להריח בשמים כשחל ביום טוב, גזירה שמא יקטום. מרדכי ביתה פ"ד סי' תרנ"ג ועוד ראשונים.

ובשם ר"ת כתבו שאמנם גם במוצ"ש שחל ביו"ט מריחים בשמים ומה שלא הזכירו זאת האמוראים לפי שאין צריך לחזור אחר הבשמים. אור זרוע סי' צ"ב.

האמוראים ברכת הבשמים לפי שאין מברכים על הבשמים במוצאי שבת שהוא יום טוב שהרי טעם הבשמים משום איבוד הנשמה יתירה וביו"ט יש גם כן נשמה יתירה.

והקשו עליו התו' דאם כן במוצאי יו"ט אמאי לא מברכים על הבשמים. ולכן הם מתרצים דביו"ט באמת אין נשמה יתירה ומה שאין מברכים על בשמים במוצ"ש שחל בו יו"ט משום ששמחת יו"ט והאכילה והשתיה משיבים